

gister — nikad nije čovjeka umski silio, nego ga je slikama i prisposobama vodio u svijet istine i dobrote. U Kraljevstvo Božje. Uvijek preko prizora — simboličke — života. Time bi i ovdje pouka dobila krvi, poticaj bi otkrio stvarnost, život bi se javio kakav jest i gdje jest. Da je, dakle, malo manje deduktivne, a malo više stvarne, induktivne, lakše metode. (Valjda baš toj konkretnosti i životnoj zornosti duguju glasoviti »Cursillos de Cristiandad« svoj uspjeh. Na njima učesnici slušaju, gledaju, proživljavaju i sami rade. U život odlaze ne samo kupani razmišljanjem, noseći na papiru odluke, nego poučeni djelima ljubavi, vlastita priznanja pred drugima i mnogim praktičnim prizorima kršćanskog života ljubavi. O njima bi trebalo svakako napose pisati).

Auktor nije morao primjera i slika stavljati u same meditacije. Ali je mogao dodati u bilješkama, gdje je moguće nešto životno i životvorno naći. Jasno, ne mora to biti registracija stranica iz Kocha! Može se naznačiti što-god iz Svetog Pisma, ta ondje sve vrvi od života i najsuggestivnijih primjera. Iz povijesti svete Crkve. Iz života svetaca.

Mislim da će ozbiljniji svećenici i redovnici naći uza sve to u ovom solidnom djelu oca Kuničića i mnogo i zdrave duhovne hrane.

M. Škvorc

Dr O. JERONIM SETKA: **Hrvatska kršćanska terminologija**. Drugi dio: Hrvatski kršćanski termini latinskoga porijekla, Makarska 1964. Bogoslovna biblioteka- knj. 13. Izdaje Franjevačka visoka bogoslovija — Makarska. Naručuje se kod izdavača. Cijena 850 din.

Kad je autor 1940. g. izdao prvi dio svoje HRVATSKE KRŠĆANSKE TERMINOLOGIJE: HRVATSKI KRŠĆANSKI TERMINI GRČKOGA PORIJEKLA (kao 6. knjigu iste biblioteke) bio je svoj rad nazvao prvim pokušajem da se kod Hrvata zahvati i u širem opsegu obradi hrvatska kršćanska terminologija. Tu je, pored izasloga prvoga dijela, bio obećao još dva daljnja sveska, od kojih jedan predstavlja ovaj što ga sada imamo u rukama, a treći, koji će obuhvatiti hrvatske riječi u kršćanskoj terminologiji, treba još izaći.

Naravno, kao sastavni dio cjelovito zamišljenog rječnika hrvatske kršćanske terminologije, ova je knjiga građena uglavnom po istim načelima po kojima je sačinjena i ona ranija iz 1940. U njoj se autor u Uvodu opširnije pozabavio problemom putova (i razdoblja u) kojima su riječi latinskoga podrijetla ulazile u našu kršćansku terminologiju i u najosnovnijim crtama iznio svoj postupak pri obradi materijala.

Termine je svrstao po abecedi, i to bez obzira jesu li dosli k nama izravno ili talijanskim, odnosno germanskim posredstvom. Na kraju je

stavio još 4 dodatka: I. Hrvatski kršćanski termini germanskoga porijekla; II. Hrvatski kršćanski termini madžarskoga porijekla; III. Hrvatski kršćanski termini istočnoga (turskog, arapskog...) porijekla i IV. Hrvatski kršćanski termini grčkoga porijekla (to su oni koji nisu bili ušli u prvu njegovu knjigu). Sasvim na kraju ima Kazalo latinskih (i ostalih) riječi iz kojih deriviraju termini obuhvaćeni u ovom svesku.

Vrijednost je knjige u tom što Hrvatska ima suda u njoj pokušaj priručnog rječnika u kojemu se objašnjava značenje čitave jedne kategorije termina koji su, isposuđeni, kod nas živjeli ili žive noseći specificirano značenje u službi kršćanstva, a koji se ovako na okupu nisu do sada mogli naći. Zato ovaj rad dolazi da ispuni osjetljivu prazninu u našoj leksikografiji. Otuda mu i očita upotreba korist. Samo što nas, kad se radi o popunjavanju praznina, takva knjiga nužno suočuje i sa sobom samom i sa prazninom u koju se gubi. Zato su, možda, među pitanjima što ih knjiga pokreće važnija upravo ona načelna naravi.

Mislim kod toga na svrhu posla i kriterije gledom na opseg i obradu izabrane građe. Autor se svakako našao pred vrlo složenim i višedimenzionalnim zadatkom, na neobrađenu tlu, kraj mozaičnih predradnji. Što se opsega tiče teško je govoriti o granicama do kojih siže autorov interes jer je pojam »kršćanska terminologija« ostavio nepreciziranim, a materijalna su mu ograničenja i odviše neodređena. Mislim da neću reći krivo ako ustvrdim da je težio k tomu da što potpunije obuhvati sve »termine lat. porijekla koji nose kršćansko obilježje« (str. 12). Izostavio je »nazive mjesta, imena svetaca i svetkovina (isključivši najznačajnije svetkovine), nazive različitih redovničkih zajednica i sl. Isključeni su zatim mnogobrojni filozofski termini, koji ne nose posebno kršćansko obilježje, iako ih bogoslovi često upotrebljavaju« (str. 12). Sto je rekao za filozofske termine, u nešto manjoj mjeri vrijedi i za teološke.

Uza sve to opseg je rječnika ostao golem: htio je obuhvatiti našu kršćansku terminologiju (lat. podrijetlo) za, više manje, cjelokupni crkveni (posebno liturgijski i (u)pravni) život, a dijelom i kršćansku filozofsku i teološku terminologiju; k tomu sve produženo još za historijsku dimenziju (barem što se pisanih dokumenata tiče): od početka (od galogoljskih rukopisa) do danas i za svu širinu Hrvatske.

Naravno je da se pri ovolikom poslu valja unprijed bojati za njegovu potpunost. U ovom će slučaju bojazan još porasti isprede li se izvori za rječnik dr J. Setke. Držim da su ti daleko nepotpuni a da bi mogli predstavljati fundus za jedan cjelovit, kako historijski tako suvremen, ovako specijaliziran rječnik. Među

piscima znatno pretežu oni sa dalmatinskoga područja, posebno franjevački pisci provincije presv. Otkupitelja iz XVIII st., pa franjevački pisci Bosne srebrne (XVII i XVIII st.), dok Slavoniju zastupa A. Kanižlić s tekstom Pobožnost molitvena (u F. Ivekovićevoj obradi iz 1893).

Najprikraćenija je ostala hrvatska kajkavska književnost, jer nije uopće zastupljena. Doduše manjak u izvorima nadoknađuje dijelom velik Akademijin rječnik, ali samo dijelom, jer njegovi sastavljači nisu crpili građu s ovako specijaliziranim ciljevima. Mislim da se pri ovakvom poslu ne mogu bez štete mimoći i svi stari rječnici hrvatskoga jezika. A za suvremeno stanje razmjerno su najviše zastupnika dali kanonisti (Belaj, Crnica, Rogošić). Oskudni su također izvori za današnju govornu dialektalnu upotrebu kršćanskih termina po hrvatskim pokrajinama. Bolje je prošla jedina Dalmacija, i to samo srednja. Ovo sve unaprijed dovodi ozbiljno u pitanje potpunost rječnika. Do koje je mjere toj opasnosti podlegao, pokazala bi detaljnija posteriorna analiza.

Iako knjiga sadrži bogat historijski terminološki materijal, autor se odlučio na plošnu semantičku obradu, plošniju nego u prvoj svojoj knjizi, ispuštivši vidove značajne za pojedinu riječ: konkretno vrijeme kod posuđenica ulazi u naš jezik ili knjigu, fonetske i ostale pojave gramatičke naravi kod prijelaza i u njezinu daljnjem životu kod nas, vrijeme kroz koje se termin u nas zadržava i eventualna njegova semantička pomicanja na našem tlu, geografska proširenost termina i njegova upotrebnost frekvencija, kod teoloških i filozofskih termina njihovo poblize teološko i filozofsko određenje itd. Šteta što u rječniku nije uz termine reljefnije registrirao barem one historijske momente što ih uvodu.

Autor je doduše unio historijska i geografska određenja ko što su: [termin nalazimo] u starijih pisaca u starijem jeziku; obično u Dalmaciji i sl. ali ta su i suviše općenita da bi o terminu pružala dovoljno obavještenja za imalo stručniji interes. Očito, autor je imao puno pravo postupiti onako kako je postupio. Zato ovo i nisu zamjerke njegovu radu; radije su nastojanje da se ukaže na granice do kojih je s ovom knjigom kod nas ispunjena praznina. Rad je u svakom slučaju dobrodošao. Poslužiti će najviše onima koji početno pristupaju, bilo starijim bilo novijim našim kršćanskim tekstovima. Filologu pruža dosta građe, ali koju treba sam dalje obraditi. Razmjerno najmanje dobiva upravo hrvatska teologija za svoje znanstvene potrebe. Ona s mnogo većim nadama očekuje zadnji najavljeni svezak hrvatske riječi u kršćanskoj terminologiji. Takav je rječnik u ovaj čas za nju najpotrebniji, samo će ga trebati iscrpiti iz bogatijega kataloga izvora, zahvatiti ozbiljnije u etimologiju i više pažnje posvetiti semantičkom variraju ri-

ječi. A za područja što ih je dr. J. Setka već obradio ostaje na našoj teologiji dužnost da za svoje znanstvene potrebe stvori sebi iznutra dimenzionirane rječnike barem za glavnija svoj područja.

Trebalo bi se sada osvrnuti na konkretno izveden rad u knjizi dr. o. J. Setke, jer njegov svezak to zaslužuje, ali sam smatrao da ću korisnije ispuniti ovdje raspoloživ prostor gornjim napomenama uz knjigu. J. T.

P. MICHAEL BRLEK, O. F. M.: **Methodologia historico-iuridica**, izd. Pont. Athenaeum Antonianum, Rim 1958, oktav str. XV i 214.

Djelo koje nam daje utisak solidnosti i potpunosti; bez sumnje od koristi skrajnjem stručnjaku kao i onom koji se ne bavi specijalno juridičkim studijem. Knjiga je podijeljena na četiri »partes«. Prvi dio radi o povijesti znanstvene formacije. Sviđa nam se osobito pregled obilne metodološke (i to ne baš isključivo juridičke) bibliografije (cap. 2). Drugi dio donosi opću metodologiju (subjekt, objekt, tehnika informacije i interpretacije). Specijalna juridička metodologija (III. dio) donosi upute o diskusiji, čitanju izvora, načinu recenzije te znanstvenoj publikaciji kao cilju znanstvenog rada. Posljednji dio govori o posebnim (»formatio specialissima«) pitanjima historije prava tj. o znanstvenom obrađivanju i izdavanju juridičkih izvora (manuskripti, kodeksi).

Na kratak zaključak nastavlja se kao »appendix« popis naslova dizertacija na fakultetu kan. prava Antonianuma od god. 1923—33 i 1933—58. Slijedi indeks imena.

Smatramo da je samo djelo najbolji praktični primjer primjene metodoloških principa koji se u njem izlažu.

Dr. V. B.

Dr. o. BOŽO VUCO: **Od atoma do svemira**, knj. 14 Bogoslovne biblioteke, izd. Franjevačka visoka bogoslovlja, Makarska 1964, oktav, str. 199.

U prvi mah izgleda kao da postoji neka disproporcija između naslova knjige i broja njezinih stranica, no ako je otvorimo, vidjet ćemo da cilj pisca nije iscrpno traktiranje prirodoslovnih problema nego, kao što nam to on sam u predgovoru kaže, reći nešto o onom što je on pročitao u »divnoj knjizi prirode«. Radi se ne o djelu o tom da se pokaže kako priroda »na sva usta govori... o beskrajno velikom Božjem Umu«. Materijal je svrstan u osam poglavlja (od »atoma« do »svemira«) u kojima se u smislu teleološkog dokaza nastoji prikazati savršeni red koji vlada prirodom i dovesti čitaoca filozofskom refleksijom do izvora toga reda. Nakana je vrlo pohvalna.